4. Sünnetin Evrenselliği

Evrensellik, özellikle dini açıdan, bir gerçekliğin bütün zamanları, tüm coğrafyaları, milletleri, ırkları, halkları muhatap alması, bunlar arasında herhangi bir ayrım yapmaması, bir istisna tanımamasıdır. Bu anlamda, Kur'an-ı Kerim eksiksiz evrensel bir kitaptır. İnsanlığa gönderilmiş olan vahiy kaynaklı kitaplar içinde en son gelen ve hiçbir tahrife, değişikliğe uğramamış olan yegâne kitap olarak kıyamete kadar hem lafzı hem hükmü baki kalacaktır.

Hz. Muhammed'in sünneti, yeryüzünde yaşayan tüm insanlara hitap eder.

Evrensel bir kitap, her zamana ve herkese hitap etmelidir. Onun bu niteliği akıl ve vicdan sahibi herkesi etkilemelidir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'in inananlara, insanlara, birey olarak insanın kendisine hitap eden ayetleri vardır. İslam dini kıyamet gününe kadar yegâne evrensel hak din olma vasfını koruyacaktır.

Öte yandan, evrensel bir dinin insanları davet ettiği prensipleri ve bağlayıcı olan kuralları da her zaman diliminde ve her coğrafyada yaşayan insanları mutlu kılabilmelidir. İnsanın hem kendisiyle hem başkalarıyla barışık olmasını sağlamalı; merhamet, muhabbet, adalet gibi insan fıtratını koruyucu ve besleyici nitelikleri bünyesinde yaşatıcı ve geliştirici bir özellik taşımalıdır. Peygamberimizin (s.a.v.) *"Hepiniz yöneticisiniz ve yönettiklerinizden sorumlusunuz."*[48] hadisinde bunun örneğini görebiliriz.

47 Ebû Dâvûd, Sünnet 5; Tirmizi, İlim 16.
48 Buhârî, Cum'a, 11.

DÜŞÜNELİM

Aşağıda tercümesi verilen hadislerin hangi yönden evrensel nitelikli olabileceğini düşünelim.

"Kişinin her işittiğini aktarması yalan olarak ona yeter."

(Müslim, Mukaddime, 5.)

"Hiçbiriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe gerçekten mü'min sayılmaz."

(Buhârî, Îmân, 6.)

"İşçiye alın teri kurumadan ücretini verin."

(Ali el-Müttakî, Kenzü'l-ummâl, C 3, s. 907.)

"Merhamet etmeyene merhamet olunmaz."

(Buhârî, Edeb 18; Müslim, Fedâil, 65.)

"Ben iki grup insanın hakkının çiğnenmesine asla müsaade etmem: Yetim ve kadın."

(İbn Mâce, Edeb, 6.)

Kendisine Kur'an-ı Kerim indirilen ve İslam dinini insanlara tebliğle görevlendirilen Resul-i Ekrem evrensel mesajın taşıyıcısıdır. Onun örnek hayatı, sünneti, Müslümanların hayatına ve insanlığın vicdanına evrensel bir yansımadır. Örneğin bir hadisinde, *"Nerede olursanız olun, daima hakkı, doğruyu söyleyin."*[49] buyurmuştur. Bu hâliyle, yeryüzünün en büyük inkılabını gerçekleştirmiş, yirmi üç sene gibi kısa bir zaman diliminde kucakladığı toplumları dönüştürmeyi ve insanlık ailesine örnek teşkil edecek bir kıvama getirmeyi başarmıştır. Bir başka hadisinde *"Bizi aldatan bizden değildir."*[50] şeklinde bir emri vardır. Bu nebevi emirler ifade ettiğimiz hususlara örnektir. Bunu bir kere değil, ilk örnekten hareketle ve onu geliştirerek, çeşitli coğrafyalar, ırklar ve halklar arasında çok kere tekrarlamıştır. Bu başarılarda en büyük etken şudur:

Peygamberimiz (s.a.v.) vahyi değişmez gerçeğin ekseni yapmıştır. İnsanlık ailesinin koruyup geliştirerek ve nesilden nesile aktararak getirdiği ne kadar üstün değer varsa onları onaylayıp sünnete dahil etmiş ve böylece gelişim ve değişime açık bir yapıyı miras bırakmıştır.

Başka bir şekilde ifade edecek olursak; Peygamberimiz (s.a.v.) kendinden önceki devirlerden süzülüp gelen insanlık mirasını üç şekilde değerlendirmiştir:

Gerçeğe aykırı olanları yok sayıp iptal etmiş, uygun olanları aynen bırakmış, tahrif edilip bozulmuş olanları da gerçeğe uygun hale getirip ıslah etmiştir.

İşte bütün bunlar evrensel bir yaklaşımın tezahürleridir.

Hem Resul-i Ekrem'in evrensel ahlakını hem Kur'an-ı Kerim'in anlaşılması için hadisin ve sünnetin vazgeçilmezliğini gösteren ayet-i kerimede şöyle buyurulmuştur:

"Biz seni ancak alemlere rahmet olarak gönderdik."[51]

49 Buhârî, Ahkâm, 43.
50 Müslim, Îmân, 164.
51 Enbiya suresi, 107. ayet.

Resulullah'ın sünneti evrensel özelliği ile Kur'an da ilahi mesajın tamamlayıcısı olarak gösterilmiştir: **“İnsanlara indirdiklerimizi kendilerine açıklaman için ve düşünürler diye sana da uyarıcı kitabı indirdik.”**[52]

Sünnetin bir kısmı ilahî irşadla gerçekleştiği için bir tür vahiy değeri taşır. Bu sebepledir ki İslamî hayatın tüm gelişim ve değişimlerinde Kur’an-Sünnet bütünlüğü göz önünde tutulmuştur.

Sünnetin hangi çeşidinin evrensel olduğu konusu hadislerin sadece zahirine bakarak değil, daha çok maksada bakarak tespit edilebilir. Belki her iki bakış açısını da yansıtıcı bazı örnekler verecek olursak, Kur’an’ın evrensel nitelikli ayetlerini söz veya uygulamayla açıklayan hadis ve sünnet malzemeleri de evrensel nitelikli kabul edilir. Herhangi bir ayrım yapmaksızın, bütün insanların can, mal, ırz ve namusunun, her dinin kutsal mekânlarının her türlü saldırıdan korunması gerektiğiyle ilgili hadis ve sünnet metinleri evrensel özellik taşır.

Peygamberimizin (s.a.v.) veda haccı esnasında verdiği hutbe evrensel mesajlar içermektedir.

İnsanların bir tarağın dişleri gibi eşit olduğunu, ırk, renk, cinsiyet farklılıklarının üstünlük sebebi olmadığını, Arap’ın Arap olmayana üstünlüğünün bulunmadığını ifade eden hadisler elbette evrenseldir. Müminlerin kardeşliğini, tüm insanların da Adem ile Havva’nın çocukları olarak yaratılıştan kardeş olduğunu belirten rivayetler de böyledir. Sağlığın korunması (hıfzu’s-sıhha), hastalık durumunda iyileşme için her tür meşru çareye başvurulması; çevrenin korunması, akarsuların ve denizlerin kirletilmemesi; durgun sulara, meyveli ağaçların altına, gölgesinden istifade edilen ağaçların altına, gelip geçilen yollara küçük veya büyük abdest yapılmaması, ağaçlandırmanın teşviki gibi konuları içeren hadisler evrensel nitelikli rivayetlerdir.

Bunlar dışında daha pek çok alanı ve rivayeti evrensellik yaklaşımı içine katmak mümkündür.

52 Nahl suresi, 44. ayet